

Nr 69

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa energibesparande åtgärder; given den 15 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över bostadsärenden föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

INGVAR CARLSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I enlighet med vad som förutskickades i prop. 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder föreslås i propositionen att medel ställs till förfogande för att stimulera investeringar som syftar till bättre hushållning med energi. Sålunda föreslås att lån och bidrag ställs till förfogande för vissa energibesparande förbättringsåtgärder, beträffande bostadsbeståndet inom en ram av 140 milj. kr., beträffande de statliga byggnaderna inom en ram av 20 milj. kr., beträffande kommunala och landstingskommunala byggnader inom en ram av 50 milj. kr. samt beträffande byggnader tillhörande de mindre och medelstora företagen inom en ram av 35 milj. kr. Medel beräknas också åt trädgårdsnäringen samt för viss informations- och kursverksamhet.

Utdrag av protokollet över bostadsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 mars 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, NORLING, LIDBOM, CARLSSON, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för bostadsdepartementet, statsrådet Carlsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om vissa *energi-besparande åtgärder* och anför.

I prop. 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder har Kungl. Maj:t bl. a. anmält sin avsikt att senare lägga fram förslag om att ställa medel inom en ram på 250 milj. kr. till förfogande för investeringar som syftar till bättre hushållning med energi. Riksdagen har inte haft någon invändning mot vad propositionen innehåller i denna del (FiU 1974:1, rskr 1974:41). Jag anhåller nu att få ta upp denna fråga. Dessförinnan vill jag emellertid erinra om att Kungl. Maj:t i prop. 1974:61 angående stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m. föreslagit vissa åtgärder för tillvaratagande av skogsavfall för energiändamål m. m. inom en ram av 2 milj. kr., vilket belopp föreslås avräknat mot nyssnämnda ram på 250 milj. kr.

1. Inledning

Efterfrågan på energi har särskilt under de senaste decennierna ökat kraftigt i världen, framför allt i industriländerna. Också priset på energi har fortlöpande stigit. Under de sist förflutna åren inträffade betydande höjningar av priset på olja och oljeprodukter.

Beslut i energifrågor är av grundläggande betydelse för välförhållanden och beslutens ekonomiska verkningar sträcker sig ofta långt in i framtiden. Härtill kommer att sådana beslut får en allt större miljöpolitisk och försörjningspolitisk betydelse. Det är därför nödvändigt att utarbeta ett långsiktigt energipolitiskt program, som syftar bl. a. till bättre hushållning med energin.

Inom Kungl. Maj:ts kansli bedrivs arbetet på ett sådant program med sikte på att ett förslag skall kunna föreläggas 1975 års riksdag. Utan att arbetet på detta föregrips bör emellertid redan nu, i enlighet med vad som förutskickades i prop. 1974:25, genomföras vissa åtgärder i syfte att hushålla bättre med energin. Dessa bör utformas så att resultat nås snabbt och till rimliga kostnader. Som likaledes anfördes i nyssnämnda proposition bör

åtgärderna vidare vara ägnade att motverka nedgången i byggnadssektorn och därmed förbättra sysselsättningsläget i denna bransch. Vid utarbetandet av förslag till åtgärder har också de arbetsmarknadspolitiska motiven särskilt beaktats.

Innan jag går in på de åtgärder som bör vidtas i nu angivet syfte, vill jag i korthet beröra den pågående långsiktiga utredningsverksamheten på energiområdet.

2. Långsiktig utredningsverksamhet

I betänkandet (SOU 1970:13) Sveriges energiförsörjning har energikommittén efter en analys av den förväntade utvecklingen på energiområdet lagt fram förslag till ett åtgärdsprogram. Betänkandet har remissbehandlats och fortsatt beredning av ärendet pågår inom industridepartementet.

År 1972 tillkallades energiprognosutredningen, EPU, (I 1972:03) med uppgift att fortsätta den prognos- och utredningsverksamhet som energikommittén påbörjat. Till EPU:s uppgifter hör bl. a. att undersöka och lägga fram förslag till energibesparande åtgärder. Utredningen har i juli 1973 i en lägesrapport (Ds I 1973:2) bl. a. redovisat dittills utfört inventeringsarbete. I det fortsatta arbetet har bl. a. gjorts speciella studier av uppvärmningssektorn. En särredovisning av detta arbete kommer att göras inom kort. Utredningen avser att lägga fram sin slutrapport under andra halvåret 1974.

Inom den offentliga sektorn bedriver flera statliga myndigheter forsknings- och utvecklingsverksamhet på energiområdet. Som exempel härpå kan nämnas styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens råd för byggnadsforskning (BFR), statens vattenfallsverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar och statens råd för atomforskning. Sverige har satsat även i internationell jämförelse stora resurser på utveckling av kärnkraft som ett betydelsefullt alternativ till fossila bränslen. För de statliga insatserna här svarar till stor del AB Atomenergi. Till den statliga kärnenergiansatsningen hör vidare vissa utredningar, såsom utredningen (I 1972:08) rörande högaktivt avfall från kärnkraftverk (AKA-utredningen), delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor (KÄRNSÄKFORSK) samt närförläggningsutredningen (I 1970:16), vilken har som främsta uppgift att skapa underlag för prövning från säkerhetssynpunkt av närförläggningsprojekt. Utredningen (C 1972:02) rörande vattenkraftsutbyggnader i södra Norrland och norra Svealand väntas under år 1974 lägga fram underlag för ställningstagande till frågan om det fortsatta utnyttjandet av de outbyggda älvarna i södra Norrland och norra Svealand.

Vad särskilt gäller frågan om ökade möjligheter att använda andra energislag än olja kan nämnas att det inom jordbruksdepartementet pågår en granskning av möjligheterna att spara och utvinna energi i samband med avfallshandlingen. Vidare förbereds under ledning av överstyrelsen för ekonomiskt försvar försök med torveldning av värmeverk i olika delar av landet.

Möjligheterna att bygga och använda vindkraftverk för elproduktion studeras av STU och av statens vattenfallsverk.

För att få en samlad översyn av forskning och utveckling inom energiområdet tillkallades i slutet av 1973 programkommittén (I 1973:06) för utarbetande av förslag till forsknings- och utvecklingsprogram inom energiområdet (programkommittén). Till programkommitténs uppgifter hör att kartlägga och analysera behov av forskning och utveckling på energiområdet som syftar till att dels öka tillgången på energi, dels möjliggöra begränsningar av efterfrågan, dels effektivisera utnyttjandet av energi. I direktiven för kommitténs arbete heter det att kommittén så långt möjligt och särskilt för de närmaste åren bör föreslå konkreta forsknings- och utvecklingsprogram. Programkommittén avser att redovisa sina förslag redan under innevarande år. Frågor inom detta område behandlas därför inte ytterligare i detta sammanhang.

3. Nu aktuella åtgärder – allmänna synpunkter

3.1 Vissa utgångspunkter

I sin lägesrapport har EPU påvisat att ca hälften av den totala energiförbrukningen i Sverige faller på uppvärmning av byggnader. I den delrapport som nu håller på att utarbetas beträffande uppvärmningssektorn kommer bl. a. studier av åtgärder, som minskar effekt- och energibehovet i byggnader, att redovisas. Dit hör t. ex. bättre isolering av ytterväggar och tak, nya fönsterkonstruktioner, bättre avpassad ventilation, bättre ventilationsanläggningar, differentierad inomhustemperatur under olika tider av året och dygnet, bättre temperaturfördelning inom byggnaden samt bättre reglering av inomhustemperaturen. Beträffande den andra stora energikrävande sektorn, industriprocesserna, pågår motsvarande utredningsarbete.

Jag förordar att de åtgärder som nu bör företas inriktas på att snabbt och direkt nedbringa energiförbrukningen vid uppvärmning av byggnader.

De åtgärder i sådant syfte som kan vidtas är av två slag, nämligen dels åtgärder av främst byggnadsteknisk art som i allmänhet förutsätter medverkan av yrkeskunnig arbetskraft, dels åtgärder av enklare slag som fastighetsägare eller brukare, främst de boende, ofta själva kan vidta.

Som exempel på åtgärder av sistnämnda slag kan nämnas tätning mot drag samt omsorgsfull injustering och tillfredsställande driftkontroll av det stora antalet mindre och medelstora värmeanläggningar. Också genom injustering och driftkontroll av ventilationsanordningar torde stora vinster vara möjliga. Åtgärder av de slag som nu har nämnts kan kräva medverkan av särskild expertis men medför i allmänhet inte behov av några byggnadsåtgärder. Föreliggande brister i dessa hänseenden har till stor del sin förklaring i det förhållandevis låga energipris som tidigare rått samt på bristande kunskap och information.

Vad så beträffar åtgärder av byggnadsteknisk natur har statens institut för byggnadsforskning till bostadsdepartementet överlämnat en utredning angående sådana åtgärder i befintlig bebyggelse. Enligt institutet kan förhållandet mellan energikonsumtionen för bostäder å ena sidan och övriga byggnader å andra sidan uppskattas till omkring 100–80. Förutsättningarna för att beräkna byggnadstekniska åtgärders effekter och konsekvenser för det sistnämnda beståndet har emellertid bedömts så osäkra, att utredningen begränsats till att omfatta endast bostadshus.

De åtgärder som institutet har behandlat avser främst förbättrad värmeisolering av ytterväggar, vindbjälklag och fönster. Det av institutet framtagna materialet liksom annat tillgängligt material visar entydigt att stora besparingar är möjliga genom sådana åtgärder. Det torde vidare vara uppenbart att stora energibesparingar också kan göras genom förbättring eller utbyte av oekonomiska värme- och ventilationsanläggningar. I vissa fall kan besparingar uppnås genom att byggnader ansluts till fjärrvärmeverk.

Byggnadsforskningsinstitutet framhåller i sin utredning att värmeisoleringen hos en vägg eller ett bjälklag kan vara bristfällig av olika skäl. Materialet som sådant kan ha dålig värmeisolerande verkan. Andra material kan i stället teoretiskt ha en mycket god värmeisolering men i praktiken visa stora brister, såsom otäta fogar mellan väggelement eller dålig tätning. Olika byggnader är med hänsyn till utformning, placering och gruppering i olika mån lämpliga och möjliga att förse med utvändigt tilläggsisolering. Särskilt beträffande det äldre byggnadsbeståndet kan det finnas olika hinder mot att utföra sådan isolering, samtidigt som dessa byggnader ofta har dålig värmeisolering. Vindbjälklagen däremot bedöms i stor utsträckning kunna isoleras utan besvärande konsekvenser vare sig beträffande funktion, teknik eller utformning. För att minska värmeförlusterna kan vidare 1- och 2-glasfönster bytas mot 3-glasfönster.

Vad beträffar lönsamheten av tänkbara åtgärder visar en av byggnadsforskningsinstitutet utförd ekonomisk analys att ut- och invändig tilläggsisolering av ytterväggar i stor utsträckning är lönsam endast i samband med annat nödvändigt underhåll och att lönsamhet i första hand uppnås i det äldre beståndet. En fortsatt höjning av energipriserna kan dock komma att medföra att det blir aktuellt att förse även fastigheter som nu inte är i omedelbart behov av renoveringsåtgärder med yttre tilläggsisolering. Tilläggsisolering av vindbjälklag är i de flesta fall redan nu lönsam.

Genom tilläggsisolering av ytterväggar och vindbjälklag i hela bostadsbeståndet skulle enligt byggnadsforskningsinstitutets beräkningar – som dock av naturliga skäl måste omgärdas med betydande reservationer – värmeförlusterna genom byggnadernas omslutande delar totalt kunna reduceras med 30–40 % och energibesparingar motsvarande 680 000 m³ olja per år kunna göras.

3.2 Inriktningen av åtgärderna

Vad jag nu har anfört visar sammanfattningsvis att betydande besparingar av energi skulle kunna uppnås vid uppvärmningen av det befintliga byggnadsbeståndet i första hand genom vissa enklare åtgärder som fastighetsägarna, de boende eller andra brukare kan vidta. Inom bostadsdepartementet utarbetas f. n. informationsmaterial om bl. a. sådana åtgärder. Arbetet sker i samråd med berörda myndigheter och intressenter på fastighetsmarknaden. En angelägen uppgift i detta sammanhang är utbildning av fastighetskötare m. fl. Enligt vad jag har inhämtat erbjuder bl. a. Statens institut för företagsutveckling (SIFU) kurser för sådana grupper.

Vissa av de medel som nu ställs till förfogande bör användas för att bekosta den nämnda informationskampanjen och viss kursverksamhet. Jag återkommer till dessa frågor i avsnitten 7 och 9.

Det i det föregående anförda visar vidare att betydande besparingseffekter kan uppnås genom vissa främst byggnadstekniska åtgärder. I allmänhet torde åtgärder av detta slag också vara fastighetsekonomiskt lönsamma, t. o. m. på relativt kort sikt. Angelägenheten av att sådana åtgärder snarast kommer till stånd i största möjliga utsträckning motiverar att de av statsmakterna på olika sätt ges ekonomisk stimulans. Rent allmänt bör enligt min mening följande åtgärder göras till föremål för sådan stimulans, nämligen förbättring eller utbyte av värme- och ventilationssystem, inbegripet anslutning till fjärrvärmeanläggning, samt förbättrad isolering i väggar, fönster och vindsbjälklag.

Med hänsyn till vikten av att uppnå snabbast möjliga effekt bör stimulans utgå till åtgärder under åren 1974 och 1975.

Det utredningsmaterial som föreligger visar entydigt att stora behov av sådana åtgärder som nu har angetts finns inom bostadssektorn. Jag förordar att huvuddelen av de medel som nu ställs till förfogande används för att genom lån och bidrag stimulera till energibesparande investeringar inom det befintliga bostadsbeståndet. Jag återkommer i avsnitt 4 till den närmare utformningen av dessa åtgärder. I nämnda avsnitt kommer jag också att förorda vissa ändringar i reglerna för bostadslångivningen som skall göra det möjligt att bättre än f. n. tillgodose behovet av en gynnsam bränsleekonomi i nytillkommande bostäder.

Även beträffande andra byggnader än bostäder bör i viss utsträckning stimulansåtgärder sättas in. I första hand gäller detta byggnader som förvaltas av staten, kommunerna och landstingskommunerna.

Inom byggnadsstyrelsen har gjorts en detaljerad genomgång av lämpliga energibesparande åtgärder i statens byggnader. På grundval härav har medelsbehovet för de närmaste två åren beräknats. Jag återkommer med förslag för tillgodose av detta behov i avsnitt 5.

Även när det gäller kommunala byggnader såsom skolor, sjukhus och förvaltningsbyggnader torde föreligga behov av upprustningsåtgärder i energibesparande syfte. Jag förordar att även kommunala investeringar i detta

syfte stimuleras genom statliga bidrag på sätt som jag kommer att utveckla närmare i avsnitt 6.

Också i fråga om näringslivets byggnader finns behov av energibesparande åtgärder av olika slag. Till detta kommer de ekonomiska svårigheter som för främst de mindre och medelstora företagen har blivit en följd av de höjda oljepriserna. Av dessa skäl bör nu viss stimulans ges denna del av näringslivet för att påskynda och förstärka investeringsbenägenheten beträffande åtgärder, som sänker uppvärmningskostnaderna i byggnader. Det bör, på sätt som jag närmare kommer att utveckla i avsnitt 7, ske genom bidrag till vissa energibesparande åtgärder av det nu behandlade slaget.

För trädgårdsnäringen har de höjda oljepriserna förorsakat särskilt svåra ekonomiska problem. För denna näring förordar jag ett särskilt bidrag till vissa energibesparande investeringar av förut nämnt slag. Jag återkommer till denna fråga i avsnitt 8.

I allmänhet torde det inte behöva råda någon tvekan huruvida en åtgärd är sådan att den, i enlighet med vad jag har anfört i det föregående, omfattas av de förordade stimulansåtgärderna. Beträffande investeringar i värmeanläggningar bör dock ett förtydligande göras.

Bestämmelser om uppvärmning av byggnader finns i 46 § byggnadsstadgan (1959:612, omtryckt 1972:776, BS) samt i de föreskrifter, råd och anvisningar statens planverk utfärdat med stöd av 76 § BS (Svensk Byggnorm 67). En översyn av dessa bestämmelser sker f. n. inom planverket. Bl. a. övervägs ändring av föreskrifterna angående värmeanläggnings utformning med hänsyn till beredskapskravet att anläggningen snabbt skall kunna ställas om till inhemskt bränsle. Detta sker i samråd med överstyrelsen för ekonomiskt försvar. I avvaktan på denna översyn kommer inte nu att föreslås någon skärpning av dessa bestämmelser.

Vid utformningen av stödet till energibesparande åtgärder bör emellertid till sådana åtgärder räknas inte bara utbyte av en anläggning mot en ny eller sådana åtgärder som leder till högre teknisk verkningsgrad utan även utbyte eller förbättring av anläggning i syfte att i en bristsituation möjliggöra användning av andra bränslen än olja. På grund av den speciella känsligheten för avbrott i energitillförseln kan t. ex. inom växthusodlingen föreligga särskilt starka motiv för en övergång till annat bränsle eller till värmeanläggningar för alternativa bränslen. Ett annat särskilt motiv för sådana åtgärder kan vara att anläggningens innehavare har tillgång till eget bränsle, t. ex. ved, eller lätt kan anskaffa inhemskt bränsle.

4. Bostäder

Det finns redan nu vissa möjligheter för fastighetsägarna att med hjälp av bostadslån och förbättringslån åstadkomma betydande förbättringar av värmeisolering m. m. i både hus som nyuppförs och hus som byggs om. Jag kommer i det följande att föreslå vissa ändringar i reglerna för dessa

låneformer som ytterligare ökar lånemöjligheterna för förbättrad värmeisolering och andra åtgärder som medför minskad bränsleförbrukning.

Även om det sålunda ges ökade lånemöjligheter för energibesparande åtgärder inom bostadsbyggandet kan det emellertid finnas vissa hinder av ekonomisk natur för avsevärt vidgade insatser på detta område. Lån måste återbetalas och förräntas. Kostnaderna för lånens återbetalning och förräntning kan därvid komma att åtminstone på kortare sikt överstiga de besparingar i form av lägre bränslekostnader som kan uppnås. Eftersom energibesparande åtgärders lönsamhet måste bedömas i ett längre och mer allmänt perspektiv, är direkta bidrag motiverade för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. Dessa bör så långt det är möjligt anknytas till nuvarande låneformer.

Jag förordar att statens stöd i form av bidrag och lån utformas efter följande riktlinjer. Bidrag bör utgå med 35 % av godkända kostnader, dock högst 2 000 kr. per lägenhet. Bidraget bör kunna kombineras med ett särskilt lån, som tillsammans med bidraget täcker kostnaden intill 6 000 kr. per lägenhet. I fråga om pensionärer m. fl., som uppfyller förutsättningarna för att få förbättringslån, bör i motsvarande omfattning kostnaden täckas med räntefritt förbättringslån. När de energibesparande åtgärderna ingår som en del av en större ombyggnad, bör bidrag kunna utgå enligt de nyss angivna grunderna och återstoden av kostnaden kunna ingå i låncunderlaget för bostadslån.

Med det tidsperspektiv som jag har angett förut bör statligt stöd i dessa former avse åtgärder som påbörjas före utgången av år 1975.

Mot den nu angivna bakgrunden behandlar jag i det följande närmare vissa regler för bidragsgivningen och det nya lånestödet samt ändringar i reglerna om bostadslån och förbättringslån.

Särskilda bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. I enlighet med vad jag nyss har anfört förordar jag att statsbidrag får utgå för energibesparande åtgärder i bostadshus med belopp som motsvarar 35 % av godkända kostnader härför, dock högst med 2 000 kr. per bostadslägenhet. Bidraget bör kunna utgå dels när kostnaderna i övrigt finansieras utan statligt stöd, dels när övriga kostnader finansieras med bostadslån eller det särskilda lånestöd som förut nämnts och som jag strax återkommer till. Initialstöd enligt kungörelsen (1973:538) om bidrag av statsmedel i vissa fall till ombyggnad av bostadslägenhet bör också kunna kombineras med ifrågavarande bidrag. Härvid bör initialstödet beräknas på grundval av ombyggnadskostnaden minskad med den kostnad som beaktats vid fastställande av det särskilda bidraget. Däremot bör det särskilda bidraget inte kunna kombineras med förbättringslån. Jag återkommer i det följande till frågan om ändrade regler för förbättringslån till energibesparande åtgärder.

Av bl. a. administrativa skäl bör den lägsta kostnad som berättigar till särskilt bidrag vara 1 500 kr. Bidrag bör som jag nyss har sagt avse åtgärder som påbörjas under tiden till utgången av år 1975.

För den särskilda bidragsgivningen beräknar jag för åren 1974 och 1975 en ram av 40 milj. kr. Den ger utrymme för bidrag med maximibeloppet 2 000 kr. till energibesparande åtgärder i 20 000 lägenheter. I den mån genomsnittsbeloppet för bidrag blir lägre ökar antalet lägenheter som ryms inom ramen i motsvarande mån.

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att bidragen skall beviljas av länsbostadsnämnderna och att deras beslut skall kunna överklagas hos bostadsstyrelsen som sista instans i sådana ärenden.

Till frågan om anslag för bidragsgivningen återkommer jag i det följande.

Särskilda lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. I enlighet med vad jag förut har anfört bör bidraget till energibesparande åtgärder kunna kombineras med ett särskilt lånestöd så utformat att lånet tillsammans med bidraget täcker kostnaden för sådana åtgärder intill ett belopp av 6 000 kr. per bostadslägenhet. Lånets maximibelopp blir alltså 4 000 kr. per lägenhet. Minimibeloppet blir 65 % av 1 500 kr. eller 975 kr. Jag räknar med att energibesparande åtgärder som utförs utan samband med andra ombyggnadsåtgärder i stor utsträckning skall kunna finansieras med sådana särskilda bidrag och lån. När kostnaderna för de energibesparande åtgärderna är högre än 6 000 kr. per lägenhet eller när åtgärderna ingår som en del av ett större ombyggnadsföretag bör bidraget i stället kunna kombineras med bostadslån för ombyggnad. Jag återkommer senare till frågan om ändringar i detta syfte av reglerna om bostadslån.

För de särskilda lånen till energibesparande åtgärder bör gälla att de skall amorteras med lika stora årliga belopp under 10 år och att de skall löpa med ränta motsvarande bostadslånräntan. För att begränsa det administrativa arbetet med lånen bör de kunna inom vissa beloppsgränser utlämnas utan säkerhet. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa dessa gränser. Jag räknar med att åtminstone de särskilda lån på högst 4 000 kr. som kan utgå till enfamiljshus skall kunna utlämnas utan inteckningssäkerhet.

De särskilda lånen bör utgå från lånefonden för bostadsbyggande. Lånen bör liksom bidragen beviljas av länsbostadsnämnderna med bostadsstyrelsen som sista besvärsinstans.

Jag återkommer i det följande till frågan om ram och anslag för långivningen.

Bostadslån. När det gäller lånemöjligheter för energibesparande åtgärder inom bostadssektorn vill jag först erinra om att metoden för beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån vid nybyggnad inrymmer flera möjligheter att beakta sådana åtgärder. Enligt Kungl. Maj:ts tillämpningsföreskrifter till bostadslånekungörelsen (1967:552, omtryckt 1973:534, ändrad senast 1973:747) får sålunda vid beräkning av låneunderlaget tillägg göras för extra värmeisolering samt för åtgärder beträffande huset vilka minskar driftkostnaderna eller kan antas varaktigt bli de boende till nytta. Vidare får vid beräkning av låneunderlaget tillägg göras för maskinell ventilation samt anläggning för värme och varmvatten. Det ankommer på bostadsstyrelsen att bestämma storleken av dessa tillägg. Enligt vad jag har erfarit

har dessa tillägg varit lämpligt avvägda med hänsyn till tidigare prisförhållanden inom energiområdet. Efter prishöjningarna på olja har emellertid styrelsen aviserat vissa ändringar av tilläggsbeloppen för värmeisolering av väggar, översta bjälklag och fönster. Syftet med dessa ändringar är att stimulera till förbättrad värmeisolering vid nybyggnad. Också en revidering av beloppen för anslutning till fjärrvärmeanläggning övervägs. Vidare överväger styrelsen att införa nya tillägg bl. a. för radiatorventiler med termostatreglering och för rumstermostat i småhus. Syftet med dessa åtgärder är att få en bränsleförbrukning som är bättre anpassad till de faktiska behoven.

Beträffande bostadslångivningen vid nybyggnad kan det sålunda konstateras att möjligheterna att genomföra energibesparande åtgärder kan tillgodoses i stort sett utan ytterligare åtgärder från statsmakternas sida. I sammanhanget vill jag emellertid anmäla en åtgärd som jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t. Låneunderlaget, som beräknas enligt grunder som Kungl. Maj:t fastställer särskilt, är nämligen för småhus begränsat till 85 000 kr. sammanlagt för grundbelopp för byggnadskostnader och vissa tillägg. Bland dessa tillägg ingår bl. a. tillägg för extra värmeisolering och åtgärder beträffande huset vilka varaktigt minskar driftkostnaderna eller kan antas varaktigt bli de boende till nytta. Jag anser det lämpligt att möjlighet ges att inom låneunderlaget i samtliga fall beakta tillägg för extra värmeisolering och kostnader för andra åtgärder som minskar bränslekostnaderna. Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t en ändring av tillämpningsföreskrifterna med denna innebörd.

Beträffande möjligheterna att ge bostadslån för ombyggnad av bostadshus gäller i stort sett samma regler som vid nybyggnad. De ändringar av reglerna för lån till nybyggnad som bostadsstyrelsen har aviserat blir i princip tillämpliga också på lån till ombyggnad. Möjligheterna att ge bostadslån för energibesparande åtgärder i det befintliga bostadsbeståndet begränsas emellertid av vissa av de regler som gäller för ombyggnadslångivningen. Lån för ombyggnad förutsätter sålunda att bostadshuset fyller vissa krav på standard efter ombyggnaden. En annan förutsättning för att få lån är att ombyggnaden inte är av ringa omfattning och att åtgärderna medför en väsentlig ökning av bostadsvärdet. Slutligen kan lån inte utgå för löpande underhåll annat än om underhållsarbetena är direkt betingade av andra arbeten för vilka lån utgår.

Det finns enligt min mening skäl att för den tid varom här är fråga, alltså till utgången av år 1975, göra sådana ändringar av reglerna att åtgärder för bättre värmeisolering och andra åtgärder som minskar bränsleförbrukningen kan omfattas av bostadslångivningen till ombyggnader. När det gäller kraven på väsentlig ökning av bostadsvärdet, på viss standard efter ombyggnaden och undantagen för underhållsarbeten bör sålunda reglerna ändras så att bostadslån skall kunna utgå för nämnda energibesparande åtgärder. För tydlighetens skull vill jag framhålla att anslutning av fastighet till fjärrvärmeanläggning bör kunna omfattas av långivningen.

Särskilda lån för energibesparande åtgärder och bostadslån enligt de av mig nyss förordade ändrade reglerna bör under åren 1974 och 1975 få beviljas inom en ram av 75 milj. kr. Avräkningen av bostadslån för nämnda ändamål mot ramen bör av administrativa skäl ske schablonmässigt enligt regler som Kungl. Maj:t fastställer.

Till frågan om anslag för långivningen återkommer jag i det följande.

Förbättringslån. Enligt kungörelsen (1962:538, ändrad senast 1973:535) om förbättringslån kan lån utgå till förbättring och ombyggnad av en- eller tvåfamiljshus för främst pensionärer och handikappade. Vidare kan förbättringslån enligt beslut av 1972 och 1973 års riksdagar utgå för upprustning av lägenheter i flerfamiljshus vars användningstid är begränsad. Förbättringslån kan antingen i sin helhet vara räntefritt och stående eller bestå av en räntebärande amorteringsdel och en räntefri stående del. Den ränte- och amorteringsfria delen kan f. n. uppgå till högst 12 000 kr. per lägenhet. Enligt Kungl. Maj:ts förslag i prop. 1974:1 (bil. 14 s. 22) bör beloppet höjas till 15 000 kr. per lägenhet för pensionärer m. fl. som bor i egna småhus. Räntefritt och stående belopp avskrivs i regel efter 10 år. Den del av lånet som skall förräntas löper med fast ränta på 4%.

För arbeten som är att hänföra till löpande underhåll utgår lån endast i den mån underhållsarbetet är direkt betingat av andra arbeten, för vilka förbättringslån beviljas. Flera av de åtgärder som är tänkbara för att förbättra värmeisolering och minska bränsleförbrukning är närmast att hänföra till underhållsarbeten. Det gäller t. ex. utbyte av fönster och värmeanläggning. Med hänsyn till det angelägna i att ökade insatser i energibesparande syfte kommer till stånd förordar jag att förbättringslån till låntagare som blir berättigade till räntefritt lån med ett maximibelopp av 15 000 kr. skall för tiden till utgången av år 1975 kunna utgå för förbättrad värmeisolering och andra åtgärder som minskar bränsleförbrukningen. Består åtgärden i utbyte av värmepanna och är den nya pannan avsedd för oljeeldning, bör som villkor för lån gälla att den nya pannan kan användas också för fast bränsle. Lån bör kunna utgå också när åtgärderna vidtas utan samband med andra arbeten för vilka förbättringslån beviljas. I sistnämnda fall bör räntefritt lån i enlighet med vad jag har förordat beträffande övriga stödformer få utgå med belopp som täcker kostnaden intill ett belopp av 6 000 kr. per lägenhet.

Räntefria lån enligt de av mig förordade ändrade reglerna för förbättringslångivningen bör få beviljas inom en ram av 25 milj. kr. under åren 1974 och 1975. Räntefritt lån som endast delvis avser energibesparande åtgärder bör avräknas mot denna ram i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer med beaktande av behovet av administrativt enkla regler. Den omständigheten att räntefritt lån tidigare har utgått inom en tioårsperiod bör inte utgöra hinder för att bevilja särskilt lån om högst 6 000 kr. för energibesparande åtgärder. Till anslagsfrågan återkommer jag i det följande.

5. Statliga byggnader

Inom byggnadsstyrelsen har, som jag inledningsvis berörde, en detaljerad genomgång av lämpliga energibesparande åtgärder i statens byggnader utförts. Den visar att betydande minskning av bränsleförbrukningen i statliga byggnader kan uppnås genom bl. a. förbättrad värmeisolering, installation av utrustning för värmeåtervinning från t. ex. ventilationsanläggningar, samordnad värmeförsörjning från gemensamma värmeanläggningar och upp- rustning av befintliga värme- och ventilationssystem. Kostnaderna för dessa åtgärder har byggnadsstyrelsen beräknat till drygt 27 milj. kr. under de närmaste två åren.

Det föreligger särskilt goda förutsättningar för lämpliga energibesparande åtgärder beträffande det civila statliga byggnadsbeståndet eftersom detta förvaltas av en myndighet som har möjlighet att inom sitt bestånd utvalja de byggnader där energibesparande åtgärder ger störst effekt. Också möjligheterna till värdering av erfarenheterna av vidtagna åtgärder är goda. De åtgärder som vidtas inom det statliga byggnadsbeståndet i energibesparande syfte kan därigenom komma att bli vägledande för andra förvaltare av byggnader och för fortsatta åtgärder av detta slag.

Mot denna bakgrund förordar jag efter samråd med chefen för finansdepartementet att medel för energibesparande åtgärder i statliga byggnader ställs till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 20 milj. kr. Till anslagsfrågan återkommer jag i det följande.

6. Kommunala och landstingskommunala byggnader

Det kommunala och landstingskommunala byggnadsbeståndet är av avsevärd omfattning. Också förvaltningen av kommunala byggnader såsom skolor, sjukhus och förvaltningsbyggnader är i väsentlig utsträckning koncentrerad till förvaltare som har möjlighet att snabbt genomföra energibesparande åtgärder i dessa byggnader. Betydande bränslebesparingar är därför möjliga att uppnå förhållandevis snabbt inom denna sektor.

I många kommuner pågår förberedelser till energibesparande åtgärder. I en del fall har åtgärder som syftar till förbättrad bränsleekonomi redan vidtagits beträffande de befintliga uppvärmnings- och ventilationsanläggningarna. De största resultaten såväl från energibesparings- som från sysselsättningsynpunkt torde nu kunna uppnås genom förbättrad värmeisolering.

Med hänsyn till den samhällsekonomiska betydelsen av en minskad bränsleförbrukning bör kommunernas insatser i energibesparande syfte stödjas med statliga bidrag. Bidraget bör huvudsakligen inriktas på tilläggisolering i befintligt byggnadsbestånd. Jag förordar att statliga bidrag för sådana åtgärder i kommunala byggnader skall kunna utgå inom en ram av 50 milj. kr.

Bidrag bör utgå med 35 % av godkända kostnader för energibesparande åtgärder. För att få dessa åtgärder till stånd i så många kommunala byggnader

som möjligt bör bidragsbeloppet maximeras till högst 100 000 kr. för varje projekt.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att pröva ansökningar om bidrag. Jag förutsätter att beredningen av bidragsärendena kommer att ske i samråd med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Bidraget bör omfatta åtgärder som påbörjats före utgången av år 1975.

Till frågan om anslag för detta ändamål återkommer jag i det följande.

7. Näringslivets byggnader, m. m.

I det föregående har jag anfört att behov föreligger också av energibesparande åtgärder beträffande näringslivets byggnadsbestånd. Betydande energibesparingar bör kunna uppnås genom lämpligt insatta åtgärder. Emellertid finns skäl att anta att många företag – speciellt mindre och medelstora – inte har möjlighet att själva bekosta erforderliga åtgärder. Vissa ekonomiska stimulansåtgärder är därför befogade.

Härtill kommer att kunskaper i förbrännings- och uppvärmningsteknik på många håll är otillräckliga. Detta gäller både i fråga om dem som sköter uppvärmningen av bostadshus och dem som har motsvarande befattning med näringslivets byggnader samt med det kommunala och landstingskommunala byggnadsbeståndet. En viss ekonomisk stimulans till utbildning i hithörande frågor är motiverad.

Efter samråd med chefen för industridepartementet förordar jag att statliga bidrag till energibesparande åtgärder i näringslivets byggnader skall kunna utgå inom en ram av 35 milj. kr. Den bidragsberättigade kretsen bör begränsas till mindre och medelstora företag. I likhet med vad jag nyss förordat beträffande bidrag till kommunerna bör bidrag till näringslivet utgå med 35 % av godkända kostnader för energibesparande åtgärder som påbörjats före utgången av år 1975. Bidragsbeloppet bör dock maximeras till 50 000 kr. per projekt och lägsta kostnad som berättigar till bidrag bör sättas till 3 000 kr. Vidare bör bidragen i huvudsak avse åtgärder med inriktning på värmeisolering.

Bidragsgivningen bör i princip omhänderhas av statens industriverk. Det bör emellertid övervägas huruvida viss befattning med bidragsgivningen bör ankomma på lokala eller regionala organ. Det ankommer på Kungl. Maj:t att pröva dessa frågor.

Vid beräkning av den av mig förordade ramen på 35 milj. kr. har jag även tagit hänsyn till det behov av utbildning inom det uppvärmningstekniska området som föreligger. Kungl. Maj:t bör kunna bemyndiga statens industriverk att inom samma ram, upp till ett belopp av högst 1 milj. kr., enligt de närmare föreskrifter som Kungl. Maj:t utfärdar, bestrida dels kostnader för kurser för fastighetsskötare inom det uppvärmningstekniska området, dels kostnader för information i anslutning härtill.

Till frågan om anslag inom den nu förordade ramen återkommer jag i det följande.

8. Trädgårdsnäringens byggnader

För trädgårdsnäringen har de höjda oljepriserna orsakat särskilt svåra problem. De ökade bränslekostnaderna inom växthusodlingen är självfallet ett viktigt incitament för odlarna att på olika sätt spara bränsle. Den kraftigt försämrade ekonomin kan dock komma att hämma växthusodlarnas benägenhet att göra större investeringar i bränslebesparande åtgärder.

Växthusodlingen är mycket beroende av olja och därmed särskilt känslig för störningar i oljetillförseln. Med hänsyn till odlingens betydelse för livsmedelsförsörjningen i en krissituation är det även från beredskapssynpunkt särskilt angeläget att också stimulera investeringar som möjliggör användning av andra bränslen än olja.

Enligt kungörelsen (1968:377, ändrad senast 1973:416) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering kan innehavare av trädgårdsföretag erhålla statligt stöd för att underlätta finansieringen av bl. a. rationaliseringsåtgärder. Stöd lämnas huvudsakligen i form av lånegaranti. Kungl. Maj:t har i prop. 1974:1 (bil. 11) föreslagit att ramen för lånegarantier till trädgårdsnäringens rationalisering för budgetåret 1974/75 höjs med 3 milj. kr. till 14 milj. kr. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet bedömer jag det inte nödvändigt att ytterligare höja denna ram.

I vissa fall kan även statsbidrag utgå för åtgärder av nu nämnt slag. De aktuella investeringarna i energibesparande syfte är emellertid av sådan art att statsbidrag endast i undantagsfall kan lämnas enligt gällande bestämmelser. Mot denna bakgrund förordar jag efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet att ett särskilt statligt bidrag lämnas till investeringar inom trädgårdsnäringen som har bränslebesparande effekt. På grund av de särskilda förhållandena inom trädgårdsnäringen finns inte anledning att förorda att bidraget skall särskilt inriktas på isoleringsåtgärder.

Bidraget bör utgå med högst 35 % av godkänd investeringskostnad till åtgärder vid befintliga anläggningar i sådana trädgårdsföretag, som uppfyller kraven för statligt stöd. Högsta bidragsbelopp bör vara 50 000 kr. per projekt och lägsta kostnad som berättigar till bidrag 3 000 kr.

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att lantbruksstyrelsen eller, efter lantbruksstyrelsens bemyndigande, lantbruksnämnd skall pröva ansökningar om bidrag. Statsbidraget bör omfatta åtgärder som påbörjats före utgången av år 1975.

För den särskilda bidragsgivningen till trädgårdsnäringen beräknar jag efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet en ram på 2 milj. kr. Till frågan om anslag för bidragsgivningen återkommer jag i det följande.

9. Information

Som jag inledningsvis berörde föreligger behov av information beträffande möjliga och lämpliga åtgärder i syfte att spara energi vid uppvärmning av byggnader. Ett informationsmaterial bör utarbetas, innefattande information dels om sådana förhållandevis enkla åtgärder, som fastighetsägarna, de boende eller andra brukare själva kan vidta, dels om sådana energibesparande åtgärder, för vilka fordras viss byggnadsteknisk eller annan sakkunskap. Särskild uppmärksamhet bör därvid fästas på de bestämmelser som gäller för värmeanläggnings utformning med hänsyn till beredskapskravet att anläggningen snabbt skall kunna ställas om till inhemskt bränsle samt på önskvärdheten av och fördelen med installation av värmeanläggning som medger eldning med alternativa bränslen. Information bör också ges om de åtgärder som jag nu har förordat i syfte att stimulera till energibesparande investeringar inom bostadsbeståndet och i näringslivets byggnader.

Inom bostadsdepartementet har som jag tidigare nämnt redan påbörjats utarbetande och sammanställning av informationsmaterial i dessa frågor. Med detta material som underlag bör en informationskampanj igångsättas så snart detta lämpligen kan ske.

Kostnaderna för denna information bör bestridas av de nu ifrågavarande medlen. Jag förordar därför att medel för denna information ställs till förfogande inom en ram av 1 milj. kr. Till anslagsfrågan återkommer jag i det följande.

10. Ram- och anslagsfrågor

Kostnaderna för de nu aktuella åtgärderna kan beräknas till 250 milj. kr. enligt i följande sammanställning redovisad fördelning.

<i>Ändamål</i>	<i>Beräknat belopp (milj. kr.)</i>
1. Särskilda lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet samt bostadslån för sådana åtgärder	75
2. Särskilda bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet	40
3. Förbättringslån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet	25
4. Bidrag för energibesparande åtgärder i statliga byggnader	20
5. Bidrag för energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader	50
6. Bidrag för energibesparande åtgärder i näringslivets byggnader, m. m.	35
7. Bidrag för energibesparande åtgärder i trädgårdsnäringens byggnader	2
8. Information	1
9. Åtgärder enligt förslag i prop. 1974:61	2
	<hr/> 250

De i sammanställningen under p. 1-8 angivna beloppen bör betraktas som preliminärt beräknade ramar för det statliga stödet. Kungl. Maj:t bör med ledning av vunna erfarenheter rörande anspråken på medel för de olika ändamålen kunna göra omfördelningar mellan ramarna.

Medel för de ändamål som anges under p. 1-8 i sammanställningen, sammanlagt 248 milj. kr., bör anvisas på driftbudgeten. Med hänsyn till vad jag nyss har anfört angående omfördelning mellan ramarna är det lämpligt att medel för samtliga dessa ändamål anvisas under ett gemensamt anslag. Återbetalade räntor och amorteringar avseende här aktuella lån bör tillföras inkomsttiteln Diverse inkomster.

Jag förordar att för ändamålet på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 under tolfte huvudtiteln anvisas ett reservationsanslag av 248 milj. kr. Anslaget bör benämnas *Vissa energibesparande åtgärder*.

11. Hemställan

Under återopande av vad jag har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för vissa energibesparande åtgärder inom en ram av 250 000 000 kr.,
2. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom byggnadssektorn får lämnas och kostnader för viss kurs- och informationsverksamhet får bestridas enligt de grunder som har angivits i det föregående och intill ett belopp av 248 000 000 kr. under åren 1974 och 1975,
3. till *Vissa energibesparande åtgärder* på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 248 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten